

Девіз-шифр: Euphemism

Секція: прикладна лінгвістика

Явище евфемізації в політичній промові

АНОТАЦІЯ

Актуальність теми нашого дослідження є очевидною, оскільки політична комунікація займає одне з важливих місць у соціумі. Зазначена комунікація є і залишається невід'ємною складовою політичних процесів та неосяжною цариною досліджень у політичній лінгвістиці. Аналіз політичних текстів може стати вдячним полем для дослідження механізмів використання мови як інструменту боротьби за статус та владу.

Мета нашого дослідження – вивчити явище евфемізації в політичних промовах, враховуючи їх тип та комунікативну стратегію промовця. Головні завдання роботи такі: 1) визначити особливості поняття «політична комунікація»; 2) встановити специфічні ознаки політичної промови як різновиду політичної комунікації; 3) вивчити поняття «евфемізм»; 4) схарактеризувати засоби для імплементування евфемізмів; 5) здійснити порівняльний аналіз виступів політичних діячів, враховуючи явище евфемізації.

Об'єктом нашого дослідження є політична промова. Предмет дослідження – явище евфемізації в політичних промовах.

Були використані такі методи дослідження: аналітичний, описовий, зіставний, а також метод лінгвістичного аналізу тексту.

У ході дослідження удосконалено знання про поняття політичної комунікації та політичної промови, уточнено поняття евфемізму та здійснено порівняльну характеристику використання евфемізмів у промовах політичних діячів, враховуючи тип промови та комунікативну стратегію промовця.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури (47 позицій). Загальний обсяг дослідження – 30 сторінок.

Ключові слова: політична комунікація, політична промова, комунікативна стратегія, промовець, евфемізм, політичний суб'єкт, реципієнт.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОМОВИ	6
1.1. Специфіка визначення політичної комунікації.....	6
1.2. Політична промова як різновид політичної комунікації	8
РОЗДІЛ 2. ТИПИ ТА ФУНКЦІЇ ЕВФЕМІЗМІВ У ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ	14
2.1. Особливості визначення поняття «евфемізм».....	14
2.2. Функції евфемізмів	20
2.3. Способи творення евфемізмів	23
2.4. Порівняльний аналіз промов О. Сироїд та А. Меркель	26
ВИСНОВКИ.....	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	31

ВСТУП

На сучасному етапі **актуальність теми** нашого дослідження є очевидною, оскільки політична комунікація займає одне з важливих місць у соціумі. Зазначена комунікація є і залишається невід’ємною складовою політичних процесів та неосяжною цариною досліджень у політичній лінгвістиці. Аналіз політичних текстів може стати вдалим полем для дослідження механізмів використання мови як інструменту боротьби за статус та владу.

Мета нашого дослідження – вивчити явище евфемізації в політичних промовах, враховуючи їх тип та комунікативну стратегію промовця.

Головні **завдання** роботи такі:

- 1) визначити особливості поняття «політична комунікація»;
- 2) встановити специфічні ознаки політичної промови як різновиду політичної комунікації;
- 3) вивчити поняття «евфемізм»;
- 4) схарактеризувати засоби для імплементації евфемізмів;
- 5) здійснити порівняльну характеристику виступів політичних діячів, враховуючи явище евфемізації.

Об’єктом нашого дослідження є політична промова.

Предмет дослідження – явище евфемізації в політичних промовах.

Матеріалом нашого дослідження слугували політичні виступи українською та німецькою мовами.

Провідним у нашому дослідженні виступає **комунікативний підхід** до вивчення мовних явищ.

Були використані такі **методи дослідження**: критичний аналіз досліджень із зазначеної теми, аналітичний та описовий методи (використано для характеристики особливостей політичної комунікації та явища евфемії), лінгвістичний аналіз тексту та метод контекстуальної заміни (з метою виділення евфемістичних одиниць у політичних виступах), зіставний метод (застосовано при порівнянні промов двох політичних діячів).

Теоретико-методологічною основою роботи є праці українських та зарубіжних дослідників, таких, як Л. Мацько [Мацько, 2003], Л. Климанська [Климанська, 2007], О. Міхальова [Михалева, 2009], А. Чудінов [Чудинов 2012], Дж. Чартеріс-Блек [Charteris-Black, 2004], Н. Цьольнер [Zöllner, 1997] С. Люхтенберг [Luchtenberg, 1985] та ін.

Наукова новизна одержаних результатів: удосконалено знання про поняття політичної комунікації та політичної промови, здійснено комплексний аналіз та системну класифікацію політичної промови, уточнено поняття евфемізму та надано порівняльну характеристику використання евфемізмів у промовах політичних діячів, враховуючи тип промов та комунікативну стратегію промовця.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у подальших дослідженнях зазначеного явища.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури (47 позицій). Загальний обсяг дослідження – 30 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОМОВИ

1.1. Специфіка визначення політичної комунікації

Політична комунікація вже досить довгий час залишається об'єктом вивчення у галузі політичної лінгвістики та не змінює статус актуальної царини для дослідження. Беручи до уваги той факт, що політична комунікація – явище багатогранне та різноманітне, науковці запропонували та сформулювали низку визначень та особливостей для кращого розуміння усіх її аспектів.

Політична комунікація може бути потрактована як мовна діяльність, котра має орієнтир на «пропаганду тих чи інших ідей, емоційний вплив на громадян країни, спонування їх до політичних дій» задля досягнення «суспільної злагодженої позиції, прийняття та обґрунтування соціально-політичних рішень в умовах множинності поглядів» [Шевченко, Дергач, Сизонов, 2014, с. 80].

Л. Климанська відносить політичну комунікацію до інституціоналізованого виду спілкування і наголошує на специфіці змісту політичної комунікації, котра пов'язана з характером інформативності (вплив та заохочування адресата), театральності (сприйняття адресатом-спостерігачем політичних подій як вистави, що розігруються перед ним) та смислової невизначеності (семантичні аспекти, такі, як широкі та віддалені від безпосереднього досвіду людини терміни; прагматичні аспекти, розмиття меж градуальної семантики) [Климанська, 2007, с. 22–27].

Р. Перлоф тлумачить політичну комунікацію як процес, за котрого мову (синтаксичні конструкції, емоційно забарвлену лексику, номінації різного виду) і символи використовують задля здійснення навмисного чи ненавмисного тиску на ставлення, думки та позиції людей. Дослідник зазначає, що вплив може здійснюватися на громадську думку, на процес інституційних змін у державі (і тоді ми розглядаємо зазначений вплив на макрорівні), а також на сприйняття і

оцінку політичного діяча чи політичної сили з боку окремого індивіда (в цьому випадку вплив здійснюється на мікрорівні) [Perloff, 2014, p. 30–33].

Політична комунікація має справу не тільки з передачею фактів, інформації в галузі політики, але й з «оцінкою та сприйняттям політичної реальності в процесі комунікативної діяльності» [Шевченко, Дергач, Сизонов, 2014, с. 80]. Дж. Коркорон стверджує, що політичні діячі можуть використовувати політичну комунікацію задля спотворення та приховання інформації, котра не має чіткої структури, висвітлення ідей та узгодженості [Powell, Cowart, 2016, p. 18].

Політичні діячі можуть переслідувати різні цілі під час виступів, формувати ту чи ту стратегію мовленнєвої поведінки, аби вибудувати ефективну модель комунікації. Для цього оратор та спічрайтер експлуатують певні тактики задля реалізації задуманих цілей.

Існує низка підходів до класифікації стратегій мовця, проте в нашій роботі ми дотримуємося класифікації, котра була сформована О. Міхальновою:

- стратегія на підвищення;
- стратегія на пониження;
- стратегія театральності [Михалева, 2009, с. 112].

Перша з них спрямована на хист оратора проявити себе з гарної, вигідної йому сторони, підвищити свою репутацію в очах електорату. Зазначена стратегія охоплює використання наступних тактик: 1) тактика відведення критики застосовується для певних учинків, з метою сформувати правдиву картину проведеної роботи; 2) тактика самовиправдання – оратор спростовує усі твердження про об'єкт критики.

Стратегія на **пониження** використовується з метою усунення політичного діяча-опонента, з розкриттям його невиваганих сторін. У цьому випадку застосовується набір тактик, які виражають експліцитно чи імпліцитно негативне відношення до предмета обговорення. Подана стратегія охоплює тактики: 1) звинувачення; 2) «аналіз-мінус»; 3) погрози; 4) викриття; 5) образи.

Стратегію театральності можна прослідкувати під час передвиборчих перегонів, коли політик виступає перед аудиторією, говорячи немовби зі сцени.

При цьому політичний діяч використовує гіперболізовану, прикрашену риторичку і робить спроби здійснити вплив на картину світу електорату, а не опонента. До цієї стратегії належать наступні тактики: 1) тактика прогнозування; 2) тактика попередження; 3) тактика обіцянки 4) тактика розмежування [Михалева, 2009].

А. Чудинов пропонує визначення політичної комунікації, використовуючи широкий підхід: «комунікація, що присвячена політичним проблемам, або в якій політичні суб'єкти виступають в якості учасника політичного тексту або його адресатом» [Чудинов, 2012, с. 53]. Дослідник висуває дискурсивні характеристики політичної комунікації, спираючись на певні критерії, виділення котрих передбачає визначення наступних параметрів: 1) характер суб'єкта; 2) характер адресата; 3) протиставлення усної та писемної форм мови; 4) зіставлення монологічного та діалогічного мовлення; 5) функції; 6) обсяг інформації; 7) мета висловлювання.

1.2. Політична промова як різновид політичної комунікації

Політична промова є важливим різновидом політичної комунікації, оскільки політичний діяч повинен презентувати думки, позиції, сформувані подальші перспективи, і все це здійснюється за допомогою промов, виступів.

На теренах української наукової думки поняття політичної промови традиційно розглядали в межах лінгвістичної риторики. Так, Л. Мацько зазначає, що політична промова – це «заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін» [Мацько, 2003, с. 4].

Протягом наступного етапу активно досліджували окремі аспекти поданого явища (просодичні, лексичні тощо) [Падалка, 2012; Самойлова, Подвойська, 2016 й ін.]. Виступи тих чи тих політичних діячів у певних випадках ставали

матеріалом для вивчення складових мовної особистості, з урахуванням етнічної та / або гендерної приналежності політика [Гавриленко, Тітарова, 2017; Бутова, 2012 й ін.].

Спираючись на параметри класифікації політичної комунікації, які було запропоновано А. Чудиновим [Чудинов, 2012], проаналізуємо типологічні характеристики політичної промови.

За першим критерієм, за **ознаками суб'єкта**, політичну промову можна схарактеризувати таким чином: суб'єктом політичної промови, перш за все, є політичний діяч, і відповідно до цього суб'єкта можемо вважати такий вид комунікації власне політичним. А ось якщо говорити про медійний чи непрофесійний вид комунікації, наприклад, мітингові промови, то суб'єктом може виступати як представник ЗМІ, так і людина іншої професії, залежно від того, які саме проблеми порушуються під час такого виступу та якою є мета політичної промови.

При цьому постає питання авторства. Т. Грант розмежовує дві функції авторства – виконавчу та декларативну [Grant, 2008, p. 218], що у разі політичної промови розділені між спічрайтером та тим політиком, який передає ці слова аудиторії. Прикладом може слугувати такий випадок, коли прем'єр-міністр ставить підпис під певною статтею у газеті, але насправді, ця стаття була написана прес-секретарем. Відповідно, прем'єр-міністр – декларативний автор, а прес-секретар виступає у ролі виконавчого автора. Варто зазначити, що А. Чудинов наполягає на тому, що автором вважається та особа, на яку покладено відповідальність за текст [Чудинов, 2012, с. 54].

Якщо аналізувати політичну промову за **характером адресата**, можна стверджувати, що в політичній промові існують такі адресати: перший – політичний суб'єкт, другий – суб'єкт, який не відноситься до інституційних політичних об'єктів. У першому випадку адресатом може виступати й сам політик, якщо йому надають текст політичної промови чи промова адресована політичним діячам. Держава, партія, фракція можуть також виступати політичним адресатом, як-от, під час виступу у Верховній Раді України, за якого

приймаються певні реформи, проходить процес законодавчої ініціативи. У другому випадку адресатом політичної промови може бути слухач / глядач, виборець, який сприймає, наприклад, привітання президента з Великоднем або його інавгураційне звернення.

Спираючись на **опозицію «індивідуальний vs масовий»**, можна казати, що адресат політичної промови, зазвичай, є масовим.

Другий критерій передбачає також специфікацію адресата за його політичною позицією, залежно від якої виділяють три основні різновиди адресата, а саме: політичні однодумці, політичні опоненти і виборці (населення), які не мають єдиної політичної позиції [McNair, 2018].

За третім критерієм, що спирається на **протиставлення усної та писемної форм мови**, політичну промову віднесено до писемного мовлення за способом породження, оскільки маємо текст, написаний спічрайтером. За способом відтворення політичну промову можна зарахувати до усного мовлення, оскільки має місце відтворення написаного тексту під час виступу, дебатів тощо.

При зіставленні **монологічного та діалогічного мовлення**, політичну промову можна пов'язати з монологічним жанром, бо її реалізує один оратор (політик), який повинен будувати хід думок, відстоювати власну позицію та формувати певну точку зору в аудиторії. Хоча в сучасних реаліях політична промова є, як правило, заздалегідь підготовленою, продуманою досить великою кількістю людей, які добирають конкретний набір вербальних одиниць, враховуючи при цьому те, для якого політичного діяча та для якої події вона (промова) створюється.

Проаналізувавши політичні промови за **функціями**, серед них можна виділити ритуальні, орієнтаційні й агональні жанри. О. Шейгал [Шейгал, 2000] вважає одним з визначних чинників, при віднесенні політичної промови до зазначених жанрів, ознаку інтенції – направленість думок. До ритуальних жанрів можна віднести радіо- або телезвернення, інавгураційну промову, привітальне слово, прощальне слово, різдвяну промову президента тощо. Цей жанр отримав таку назву, бо має відношення до якоїсь значної лінгвокультурної

події та охоплює великий спектр тем і проблем, серед яких економіка країни, медичне страхування, технічні та наукові відкриття й прориви, традиційні свята тощо [Атьман, 2010, с. 80]. До складу агональних жанрів, які пов'язані з поняттям «суперництво» і припускають пряме ідеологічне зіткнення опонентів, можна включити виступ на мітингу чи передвиборчу промову, бо одразу можна побачити високий рівень експресивності та емоційного забарвлення обох зазначених прикладів, наявність поклику до боротьби у першому. До орієнтаційних жанрів було б доречно віднести доповідь політика, у якій він може уточнювати, пояснювати певну подію, інформувати про стан у країні, доповідати про наслідки певних політичних подій.

При цьому М. Лісовий [Лісовий, 2010] рекомендує промовцю змінювати характер виступу і набір мовних одиниць та вміти використовувати їх правильно під час різних видів промов.

За обсягом інформації, політичну промову слід розрізняти у межах середніх та великих жанрів, але необхідно конкретизувати такий поділ, вказавши обсяг, кількість знаків. До середніх жанрів можна віднести промову на мітингу, що має бути не затягнутою, але влучною, щоб спонукати до дій, та промову в парламенті. Великі жанри, як правило, охоплюють політичні доповіді.

Заключним пунктом нашої характеристики виступає **мета висловлювання**, за якою розмежовують інформативні, оціночні та імперативні (ті, що закликають до дій) жанри. Важливо акцентувати на тому, що певні аспекти перерахованих жанрів можуть бути присутніми в одній політичній промові. Наприклад, під час передвиборчої промови кандидат може надавати певну інформацію про себе, проводити оцінку своєї кандидатури, виділяючи її з-поміж інших, та закликати слідувати його політичним орієнтирам, розділити його позицію.

Сформувавши основні засади типологічної характеристики політичної промови, в результаті опрацювання літератури за темою, ми змогли виділити два основні способи класифікації політичних промов.

Перший з них спирається на базові класи політичної промови, що виділено Дж. Чартеріс-Блеком [Charteris-Black, 2014] за комунікативною метою:

- 1) тип **«формування політичного курсу»**, який має справу з формуванням рішень у політичному процесі. У зазначеному типі політичний діяч вирішує подальші плани, орієнтири діяльності;
- 2) тип **«досягнення одностайності»**, що стосується встановлення загальних цінностей. У поданому типі оратор заохочує реципієнтів до співпраці, об'єднує думки.

Окремі різновиди політичної промови у своїх працях окреслили та встановили такі дослідники, як Є. Канетті [Canetti, 1960], Л. Паул та Дж. Коуварт [Powell, Cowart, 2016], М. Лісовий [Лісовий, 2010], Л. Мацько [Мацько, 2003] та інші. Аналіз джерел дає можливість сформулювати другий спосіб типології політичних промов, розбивши їх на наступні різновиди:

1) **залежно від заходу чи реципієнта виділяємо:** парламентські промови, передвиборчі промови, партійні промови, міжнародні промови, вітальні промови, святкові промови, мітингові промови;

2) **залежно від способу реалізації** розмежовуємо: ділові промови, промови-вибачення, захисні промови, політичні промови, які не відбулись.

Таким чином, можна зробити висновок, що політична промова є невід'ємною частиною політичної комунікації, котру трактуємо як вид комунікації, під час якої відбувається поширення думок та ідей політичними суб'єктами з метою здійснити вплив на погляди реципієнта та його ідеологічні переконання. При цьому важливим є поняття «комунікативної стратегії». Розглянуто одну з класифікацій стратегій політичної комунікації. За О. Міхальновою, виділено стратегію пониження, стратегію підвищення, стратегію театральності. Політична промова визначається як зв'язний потік мовлення, що є, зазвичай, підготовленим мовцем з метою постачання інформації аудиторії стосовно певної події в політичному житті. Специфіку цього явища може бути виявлено за допомогою матриці певних характеристик, серед яких властивості суб'єкта та адресата; спосіб реалізації; зіставлення

монологічного та діалогічного мовлення; функціональне навантаження; обсяг інформації; мета висловлювання. Надано дві можливі класифікації політичної промови, відмінність яких залежить певною мірою від того, які риси політичної промови розглянуто як її підґрунтя. Кожен поділ промови є унікальним за своєю формою та змістом, розкриваючи різні сторони цього явища.

РОЗДІЛ 2

ТИПИ ТА ФУНКЦІЇ ЕВФЕМІЗМІВ У ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ

2.1. Особливості визначення поняття «евфемізм»

У процесі спілкування чи під час виступу оратор, зазвичай, інтенційно або несвідомо може вдаватися до різних стратегій та прийомів, одним з яких є застосування евфемізмів у багатьох сферах комунікації, зокрема у політичній. Вживання евфемізмів передусім пов'язане із стратегією підвищення, виділеною О. Міхальновою [Михалева, 2009, с. 112], задля виставлення оратора у вигідному руслі, підвищення значимості та підтримання авторитету серед політичних діячів.

Наразі поняття «евфемізм» має велику кількість дефініцій. В. Абрагам пропонує наступне визначення: «евфемізм – це уникнення суспільно-неприйнятних чи табуйованих слів та виразів» [Макеєвець, 2013, с. 23; Abraham, 1998, S. 192]. У політичних промовах оратор порушує питання, пов'язані із певними сферами життя людей, підіймає різноманітні теми, котрі можуть піддаватися табуванню залежно від суспільства та встановлених моральних принципів. Найбільш поширені табу стосуються таких тем, як смерть, хвороба, сексуальність, насильство, гроші та ін. Варто зазначити, що повного переліку табу не існує, оскільки кожне суспільство визначає свої табу та їхній набір може знаходити різноманітні варіації. Необхідно наголосити на тому, що табуванню підпадають не самі поняття, а їх безпосереднє найменування [Януш, 2009, с. 143].

Думку, що евфемізми пов'язані з табуванням, підтримують багато дослідників. О. Ахманова визначає подане явище у такий спосіб: «Евфемізм – це троп, який полягає в непрямому, прикритому, ввічливому, пом'якшеному позначенні певного предмета чи явища» [Ахманова, 1969, с. 545].

Р. Спearс пропонує наступну дефініцію евфемізму: «стилістично та емоційно-нейтральне слово чи вираз, які замінюють інші, більш різкі та непристойні слова або вирази» [Spears, 2001, p. 6].

Е. Різелъ визначає евфемізм як перифразу, котра використовується для заміни небажаного на бажане, неприйняттого та загальноприйняте, невічливого на ввічливе [Riesel, 1959] (недаремно у німецькій мові існує вираз “durch die Blume sprechen“, що означає висловлювати власні думки прикрашено та замасковано, не називати неприйнятні, недопустимі та табуйовані речі своїми іменами). Н. Цьольнер пов’язує табу з точно визначеним явищем, яке включає конкретні священні чи магічні речі, котрі не слід згадувати чи торкатися під час розмови. Пізніше було розмежовано речі, котрі не слід робити, та речі, про які не можна говорити, з чого випливає те, що табу поділяють на вербальні та невербальні. При цьому, з одного боку, може бути заборонений певний факт, тобто тема, а з іншого боку – і конкретні лексичні одиниці [Zöllner, 1997, S. 94].

Н. Цьольнер розглядає явище «евфемізм», спираючись на три аспекти: з точки зору риторики, з погляду семантики, з соціолінгвістичної та прагматичної точки зору.

У риторичі евфемізм визначають як троп, що використовується для заміни образливих, непристойних, грубих номінацій для реципієнта на ввічливі, тактовні та загальноприйняті [Zöllner, 1997, S. 94].

З семантичної точки зору, слова піддаються евфемістичному впливу лише тоді, коли вони виступають у контексті [Zöllner, 1997, S. 118].

З соціолінгвістичної та прагматичної точки зору, евфемізм потрібно розглядати на розрізі двох царин: культура, що зародилася у соціумі, та структура мови. У певному суспільстві окрема номінація може набувати евфемістичного значення, через встановлені правила та норми, проте поза межами цього суспільства така номінація може його втрачати. Евфемізми залежать від часу та від соціуму, тому вони повинні розглядатися в межах конкретної мови, де вони зустрічаються, та мають бути релятивізовані до

соціальної або політичної системи, держави, а іноді трактуватися в межах певних соціальних класів [Zöllner, 1997, S. 113].

Політичні діячі можуть використовувати евфемізми, котрі, з одного боку, сприятимуть розрідженню контрастних меж між «приємними» та «неприємними» поняттями, меліорації назв негативних явищ, представленню поганих новин у «кращому» світлі, так і, з іншого боку, послужать при прихованні нечесної політичної гри, перекручуванні інформації та утриманні на політичній арені.

Застосування евфемізмів політичними діячами може бути пов'язаним не тільки з табуванням, а й із політичною коректністю, і це можна пояснити розвитком мови та культури, внесенням змін до норм і традицій суспільства, тому поняття «евфемізм» неможливо розглядати окремо від зазначених процесів. Політкоректність стосується, перш за все, коригування мови задля використання етичного та вихованого тону. Продумані, виважені, в якісь мірі пом'якшені конструкції імплементують політичні діячі при висловленні політкоректних ідей чи позицій [Пайонкевич, 2014, с. 207].

Евфемізми не є рідкістю в політичній комунікації, оскільки політик може використовувати зазначений прийом у своїх промовах для досягнення певної мети. В. Зандерс зазначає, що використання евфемізмів може бути відстежено в області політики, із маніпулятивними чи пропагандистськими цілями приховано або завуальовано [Sanders, 1992, p. 127]. Ч. Морріс також виділяє конкретну мету вживання евфемізмів, а саме контролювання та здійснення впливу на хід подій [Leinfellner, 1971, S. 71]. С. Люхтенберг розглядає евфемізацію не тільки як пом'якшення та прикрасу недопустимих номінацій, а й як спотворення та викривлення наявної інформації [Luchtenberg, 1985].

На противагу зазначеним думкам дослідників, В. Москвін відрізняє поняття дезінформації та евфемізації, наділяючи подані явища різними комунікативними функціями. Роль евфемізмів полягає у пом'якшенні слів та виразів, котрі можуть бути одіозними або небажаними в конкретній ситуації, такими, що можуть послугувати виникненню конфліктної ситуації або

негативної реакції. У свою чергу, дезінформація використовується з метою наклепу, викривлення правди та обману [Москвин, 2001, с. 58–70].

На переконання деяких дослідників, політичні евфемізми не можна віднести до справжніх евфемізмів, якщо вони викривляють або приховують правду. І. Гальперін зазначає, що евфемізм втрачає свої властивості, якщо він не має більше зв'язку із денотатом. Наприклад, *der Engpass* (з нім. *дефіцит*) замість *die Krise* (з нім. *криза*), *die Unternahrung* (з нім. *недоїдання*) замість *der Mangel, der Verknappung* (з нім. *голод*), *tension* (з англ. *напружена ситуація*) замість *uprising* (з англ. *повстання*), *world crisis, financial crisis* (з англ. *світова, фінансова криза*) замість *threat postatnnof devaluaion* (з англ. *загроза девальвації*) [Гальперін, 1958]. О. Януш поділяє зазначену позицію, вказуючи на те, що політичні евфемізми повинні відповідати табуйованим словам у денотативному значенні, і зауважує, що політичні евфемізми, як ніякий інший вид евфемії, має тісне переплетення з криптологією, алегорією та іншими видами інакомовлення [Януш, 2009, с. 143]. Х. Пайонкевич зазначає, що пряма номінація та денотат закріплені «безпосереднім асоціативним зв'язком», у той час як між евфемізмом та денотатом зв'язок є опосередкованим. Дослідниця наголошує на тому, що «евфемізми непрямо номінують денотат за допомогою більш позитивного асоціата» [Пайонкевич, 2014, с. 207].

А. Ікос, А. Ленкова пропонують розглядати евфемізми, розподіливши їх на чотири групи за різною тематикою: **релігійні**, які стосуються релігії, віри в надприродні сили, віри в Бога, котрі мають відношення до духовних переконань людини; **суспільно-естетичні**, їхня мета полягає у дотриманні ввічливості та тактовності, вони стосуються здоров'я людини, хвороб, фізіології людини; **соціально-моральні**, що мають справу із проблемами у суспільстві, неприпустимими явищами з точки зору моралі; **політичні** евфемізми, які, перш за все, охоплюють військову тематику [Ikos, Lenkova, 1973, p. 161–165].

В. Турчин, М. Турчин виділяють наступні типи евфемізмів: суспільно-політичні, дипломатичні, військові та юридичні евфемізми. **Суспільно-політичні** евфемізми використовуються при вирішенні економічних та

соціальних питань у країні. Дослідники наголошують, що їх використовують для утаювання протиправних дій, меліорації неприпустимих понять та наділяють суспільно-політичні евфемізми «смісловою невизначеністю, політичною коректністю та авторитарністю» [Турчин, Турчин, 2011, с. 192]. **Дипломатичні** евфемізми мають використання під час промов дипломатів, задля завуалювання похибок у політичній сфері. Політики чи дипломати вдаються до таких евфемізмів не тільки для опосередкованих номінацій, а й для того, щоб недоговорити, утаїти певний факт [Турчин, Турчин, 2011, с. 195]. **Юридичні** евфемізми застосовуються не тільки в юридичній сфері, а й у ЗМІ для приховання небажаної інформації та ідеалізування інформації [Турчин, Турчин, 2011, с. 194]. У свою чергу **військові** евфемізми знаходять вживання у військовій сфері та використовуються для пом'якшення напружених ситуацій чи процесів у країні [Турчин, 2008, с. 48].

Проте у нашому дослідженні ми дотримуємося думки Ю. Макеєвець [Макеєвець, 2013] про те, що зазначені типології евфемізмів не є всеосяжними та точними. Політичні евфемізми не можуть бути віднесені до окремої тематичної групи, оскільки сфера політики є досить багатогранною та має справу з різноманітними сферами життя: економічною, культурною, військовою, релігійною. Політичні евфемізми не можна відмежувати від інших областей, оскільки в політиці відбувається переплетення різноманітних тем, проблем.

Ю. Макеєвець пропонує наступні риси політичних евфемізмів:

- політичні евфемізми здатні охоплювати усі області суспільного життя. Вони можуть вживатися на позначення денотату в усіх тематичних групах: релігійній, соціально-моральній, дипломатичній, військовій, юридичній, суспільно-естетичній;
- евфемізми можуть вживатися як узуально, так і оказіонально. Тобто вони можуть бути закріплені в мові, а можуть бути індивідуальними, не закріпленими у мові;

– виникнення евфемії залежить від певного контексту, так за одних прагматичних обставин словосполучення чи слово може набувати евфемістичного значення, проте при зміні контексту, воно може його втрачати, і вживатися як нейтральне [Макеєвець, 2013, с. 24–25].

Дослідниця також підкреслює, що у двох останніх випадках евфемізація має маніпулятивний характер. Це передбачено тим, що по-перше, прихований денотат потрібно визначити в контексті, в іншому випадку його не буде ідентифіковано і в результаті статусу евфемізму не буде надано. По-друге, евфемізми у контексті приховують сутність справжнього явища, накидаючи на нього «мантію» нейтральності та позитивності.

Отже, евфемізми, як і всі явища в мові, знаходяться в стадії постійного розвитку. Наразі використання евфемізмів пов'язують не лише із табуванням, а й з політичною коректністю, з вуалюванням та навіть перекручуванням фактів. Евфемізм розвивається на рівні зі свідомістю людини, соціумом, оскільки саме оратор ідентифікує денотат, який буде замінений евфемізмом. Політична комунікація характеризується не тільки подачею інформації, розповсюдженням новин реципієнту, а й викривленням і спотворенням фактів та інформації. Таку ж двояку природу має й евфемізм. Одні дослідники вважають, що він вживається для пом'якшення негативних, неприємних, табуваних явищ, інші впевнені, що евфемізми лише викривляють правду та спотворюють реальність.

У нашому дослідженні, ми будемо розглядати евфемізм як троп, що використовують для обох цілей залежно від контексту. Політичні евфемізми є значущою комунікативною стратегією, за допомогою якої політик, з одної сторони, може уникнути неприємних ситуацій, не порушити норми та правила певної держави, обійти номінацію табуваних понять, а з іншої – здійснити вплив на думки, позиції реципієнта задля лідерства на політичній арені.

2.2. Функції евфемізмів

Функції евфемізмів залежать від того, яким чином відбувається зв'язок між інтенцією висловлювань оратора та сприйняттям реципієнта зазначеної стратегії. Дж. Бенжамінс у своїй праці наводить дві основні функції евфемізмів, виділені С. Люхтенбергом [Luchtenberg, 1985]:

- **приховування** (з нім. *Funktion des Verhüllens*);
- **вуалювання** (з нім. *Funktion des Verschleierns*) [Grillo, 2005].

Дж. Бенжамінс зазначає, що розрізнити такі функції на практиці достатньо важко, оскільки поняття «приховування» та «вуалювання» є синонімічними. Проте, якщо ми говоримо, що евфемістичний вираз виконує роль **приховування**, тоді повинні бути табу в контексті, які потрібно замінити евфемізмами, бо якщо залишити первинний вираз, з'явиться загроза порушення правил та норм у суспільстві. Дослідник наводить приклади евфемізмів, зароджених на основі страху (*growth* (з англ. *новоутворення*) замість *trumor* (з англ. *пухлина*)), та зароджені на основі сорому (*to pass water* замість *to urinate*). Евфемізми, що виконують таку функцію прикривають, а не усувають неприємне поняття.

Якщо евфемізм виконує функцію **вуалювання**, то евфемістичний вираз перекручує сегмент реальності й реципієнт реагує на вираз оратора таким чином, як було заплановано останнім. Різниця полягає у тому, що думка та позиція реципієнта формується під впливом оратора, тому евфемізми із функцією вуалювання більш орієнтовані на інтенції спікера. Евфемізми такого типу застосовуються у якості «витонченого інструменту» спотворення правди, а не тільки тому, що вони не дають змогу оратору втратити лице [Grillo, 2005, с. 93–94].

У результаті вивчення місця евфемізмів у парламентській комунікації О. Стасюк виділяє наступні функції евфемістичних мовних одиниць:

- маніпулювання;
- демобілізація;

- профілювання;
- дотримання ввічливості;
- недопущення табуйованих висловлювань [Стасюк, 2012, с. 19].

Функція **маніпулювання** полягає у здійсненні впливу на адресата висловлювання, його погляди, свідомість та позицію. Оратор або політик використовує евфемізований вислів задля нейтралізування або приховання негативних явищ, замінюючи його позитивним асоціотатом. М. Постатнік виокремлює наступні фактори маніпулятивної природи евфемізмів:

- з явищем евфемії зустрічалася незначна кількість людей (не всі пересічні громадяни, журналісти, дипломати знайомі з цим явищем);
- евфемізм прикриває та ховає істинну природу явища, роблячи його нейтральним або навіть додаючи йому позитивних конотацій;
- існує вірогідність не розпізнати евфемізм адресатом у потоці мовлення, в результаті чого, явищу не привласнюється статус евфемізму;
- реципієнт або адресат не встигає вловити та виокремити евфемізм під час інформаційного потоку, а особливо під час промов політиків, коли виникає складність усвідомлення й оцінки [Постатнік, 2015, с. 14–15].

Політична комунікація є сприятливим середовищем для утворення евфемізмів, оскільки характеризується смисловою невизначеністю, театральністю, насиченістю різними прийомами та тактиками, котрі, безперечно, впливають на думки людей. Саме в цій царині евфемізм має своїм наслідком меліорацію негативних понять, створення позитивного образу ситуації в свідомості людей.

Функція **демобілізації** ґрунтується на втішанні та заспокоєнні адресата, «відгородження» його від негативних явищ дійсності, створення атмосфери затишку та задоволеності ситуації. Евфемізм виступає в ролі «рятівника» від негативу та гіркої правди.

Якщо евфемізм виконує **профілювальну** функцію, це означає, що оратор таким чином не бажає втратити власну репутацію, впасти в бруд лицем та намагається приховати незаконні, неправомірні, негативні наслідки вчинків.

Функція **дотримання ввічливості** слугує для того, щоб підтримати імідж мовця, враховуючи загальноствановлені у відповідному соціумі позначення [Стасюк, 2012, с.19].

Проте розглядати функції евфемізмів лише у якості приховання чогось небажаного, обминання табуйованих понять не варто, оскільки свідомість людей та соціум неперипинно змінюються, вносяться корективи до правил, з'являються нові поняття, й політкоректність одне із них. Евфемізми можуть виконувати функцію досягнення політкоректності, якщо політик застосовує їх з метою стримування прихованих образ, непорозумінь та суперечок. Евфемізми у функції досягнення політкоректності не наштовхують на думки наперекір інтересам слухача [Пайонкевич, 2014, с. 208].

Функції, виділені В. Великогородою, також заслуговують уваги. Дослідниця описала наступні можливі варіанти, звернувши увагу на прагматичні особливості евфемізмів:

- **вуалітивна** – якщо оратор не хоче називати речі своїми іменами, відверто про них говорити, евфемізми можуть допомогти завуалювати, приховати небажані аспекти дійсності;
- **превентивна** – подана функція ґрунтується на використанні евфемізмів задля заміни вже існуючих, давніх табу, котрі перебувають у свідомості людини;
- **кооперуюча** – оратор застосовує евфемістичні вирази для того, щоб досягти порозумінь з аудиторією, така функція відображає бажання учасників комунікації віднайти мовленнєву співпрацю;
- **риторична** – згідно з цією функцією оратор намагається змінити позицію реципієнта щодо висвітлюваної теми;
- **елевативна** – оратор вдається до перебільшення «низьких чи середніх стандартів», оскільки подає інформацію в більш позитивному руслі;
- **конспіративна** – використовуються для приховання інформації, утаювання її від іншої частини аудиторії, аби вони не зрозуміли про що йдеться, і перебували в «ізоляції» від тих, хто спілкується один з одним [Велигорода, 2008, с.19].

Отже, дослідження функцій евфемізмів дає змогу пересвідчитися в різносторонності зазначеного інструменту мови. Нами було розглянуто три класифікації С. Люхтенберга, О. Стасюк та В. Великороди. Невіддільними елементами політичної комунікації можна вважати пропаганду, маніпуляцію свідомістю, вплив на реципієнта на різних рівнях,. Політичні діячі послуговуються евфемізмами задля реалізації своїх цілей, для опису фактів та ситуації в тих кольорах, які могли б задовольнити їхні інтереси та стратегії в майбутньому, а також приховування та маскуванню окремих фактів від слухачів. Але водночас, використання евфемізмів часто пояснюється бажанням бути політично коректним.

2.3. Способи творення евфемізмів

Засоби творення евфемізмів були розглянуті багатьма дослідниками, проте досі не існує єдиної повної класифікації для способів їх створення, оскільки для цього слід враховувати велику кількість чинників та процесів, які можуть впливати на їхнє формування: семантичні, фонетичні і словотвірні фактори, запозичення з однієї мови в іншу.

Семантичні процеси. Основними складовими семантичного процесу можна вважати метафоризацію, персоніфікацію, мейозис, перифраз, літоту.

Евфемізми можуть виникати за допомогою **метафоризації**, яка ґрунтується на подібності за певними фактами, наприклад за функціями, кольором, властивостями. Метафора може утворитися зі слів, котрі за своїм вжитком належать до різних областей, але при зіставленні мати хоча б одну загальну семантичну ознаку [Schröder, 2003; Zöllner, 1997, S.133]. Прикладами евфемізмів, утворених за допомогою метафоризації, можуть слугувати такі: *der Dollar wurde schwach* (з нім. «Долар буде слабшати») замість *der Dollar ist gefallen* (з нім. «Долар впав»), *liquidieren* (з нім. «ліквідувати») замість *töten* (з нім. «вбивати»), *im Felde stehen* (з нім. «знаходитися на фронті») замість *in*

dem Konfliktherd sein (з нім. «знаходиться в гарячій точці»). Цікавим прикладом евфемізму, що виникає в результаті метафори (яка ґрунтується на подібності за кольором) є “*schwarzes Gold*“ (відповідник якому маємо і українською мовою – «чорне золото») замість *Erdö* (з нім. «нафта») [Турчин, Турчин, 2011, с. 193].

Використання неясних або неоднозначних виразів для заміни неприємних чи різких номінацій, тобто **перифраз** таких одиниць постає ще одним способом творення політичних евфемізмів. В. Турчин, М. Турчин вважають поданий спосіб найпродуктивнішим та зазначають такі приклади: “*die Länder der Dritten Welt*“ замість *Entwicklungsländer*, “*Superwaffe*“ замість *Atomwaffe* [Турчин, Турчин, 2011, с. 193], *der Große Geist* замість *der Gott*, *aufenthaltsbeendende Maßnahmen* замість *Abschiebung*, *thermische Entsorgung* замість *Müllverbrennung*.

Серед способів творення евфемізмів варто зазначити семантичний процес, заснований на процесі **мейозису**. Мейозис – засіб навмисного зменшення або розмивання інтенсивності прояву ознаки або ходу дій. Таким чином, “*Halbwahrheit*“ може замінювати *Lüge* [Турчин, Турчин, 2011, с. 193], цікавим прикладом є евфемізм *Sonderbehandlung* (з нім. «особливе ставлення»), що вживався в часи нациської Німеччини та означав страту в’язня без судового дозволу.

Творення політичних евфемізмів може відбуватися за допомогою **літоти**, що означає вид іронічного послаблення. Пряме значення слова оминається, за допомогою заперечення протилежного і таким чином досягається ослаблення [Schröder, 2003], наприклад *unwahr, nicht wenig*.

Персоніфікація також відіграє важливу роль при творенні евфемізмів: “*Zwei der insgesamt 242 begleiteten Blauhelme wurden den Angaben zufolge verletzt...*“ [Турчин, Турчин, 2011, с. 193].

Процес запозичення іншомовних слів. Зазначений процес є дуже значущим у політичній промові, оскільки саме для такого виду комунікації властива насиченість термінами, поняттями, що можуть бути незрозумілими для пересічних реципієнтів (наприклад *Nullwachstum*), а запозичення лише ускладнюють процес сприйняття. Н. Цьольнер зазначає, що вони підвищують

статус оратора, надають елегантності та витонченості [Zöllner, 1997, S. 145–146]. Якщо розглядати німецькомовний політичний дискурс, то слід зауважити, що більшість запозичень виникають з англійської мови, наприклад, замість *Arbeitsplatzteilung* використовують *Job-Sharing*, *Downswing* замість *Abflauen*, *Fallout* замість *radioaktiver Niederschlag*. Присутні серед політичних евфемізмів запозичення з латинської мови: *Kollaps* замість *Zusammenbruch*, *Kompromiss* замість *Zwischenlösung*, *Rabatt* замість *Preisnachlass*, *Rezess* замість *Rückzug*, *Pazifikation*, *Rezession*. Прикладом вживання рідких слів може слугувати “*Weiterung*“, що виступало евфемізмом у документах, на приховання потенційних загроз [Schröder, 2003].

До **словотвірного** процесу можна зарахувати процес творення евфемізмів – **абрєвіацію**. Проте такий засіб творення може бути сприйнятим двояко. З одного боку, скорочена назва може прозвучати образливо, проте, з іншого боку, якщо не вдаватися до абрєвіації, повна назва може викликати почуття страху або недовіри реципієнта. Наприклад, “*ABC-Waffen*” (*Atomare, biologische und chemische Waffen*) (з нім. «атомна, біологічна та хімічна зброя»), “*H-Bombe*” (*Hydrogenbombe*) (з нім. «воднева бомба») [Schröder, 2003].

А. Капуш зазначає, що використання **складених слів**, які властиві німецькій мові, сприймається як офіційний, науковий стиль, навіть створюється враження урочистості та піднесеності, і, як правило, виникає евфемістичний ефект: “*zeitweilig Beschäftigungslose* замість *Arbeitslose*“ [Капуш, 2015, с. 208].

Позитивний вплив на реципієнта здійснюється не тільки на рівні слів, а й на рівні їх **компонентів**, так, наприклад, евфемізм “*Entsorgungspark*” використовується замість *Atommülldeponie*, оскільки до його складу входить позитивно конотований елемент *Park*, котрий спостерігаємо в різноманітних словах в німецькій мові: *Stadtpark*, *Parkanlage* [Капуш, 2015, с. 208].

Фонетичний процес, за якого відбуваються зміни на фонетичному рівні, наявний, наприклад, у такому випадку *historisch* – *hysterisch*.

Морфологічний процес творення евфемізмів може охоплювати додавання **префіксів**, котрі привносять негативне значення, як-от: *der Untreu* замість *der*

Verräter, die Unwahrheit замість *die Lüge*, пропуски або еліпсис, графічні скорочення (вживання N, №-ський замість назв міст, підприємств, країн, військових частин) або можуть виражатися описово, наприклад *одна сусідня держава* [Януш, 2009, с. 146].

Отже, проаналізувавши джерела, дійшли висновку, що творенню політичних евфемізмів притаманні більшість процесів, які трапляються і в інших шарах мови. Зокрема, евфемізмам притаманні такі якості: 1) мобільність (оскільки евфемізми, як і мова, змінюються та насичуються новими тенденціями), 2) позитивізація значення (що відбувається за допомогою семантичного, морфологічного, фонетичного, словотвірного процесів, які включають у себе різноманітні способи), 3) стрімке запозичення з інших мов (що обумовлено тенденцією до використання англіцизмів у політичних промовах).

2.4. Порівняльний аналіз промов О. Сироїд та А. Меркель

Оксана Іванівна Сироїд – політесеса, українська депутатка VIII скликання, членкиня партії «Самопоміч», у минулому обіймала посаду віце-спікера Верховної Ради України, заступника голови Верховної Ради. Задля здійснення порівняльного аналізу було обрано два різновиди політичної промови (за Дж. Чартеріс-Блеком): 1) «формування політичного курсу» та 2) «досягнення одностайності».

Перша обрана для аналізу промова – це парламентська промова, а саме відкриття парламентських слухань 18 травня 2016 р. [<https://www.youtube.com/watch?v=mcfF-kQi8sE>]. Промова є комбінацією двох різновидів, оскільки у ній розглядається реалізація політичного курсу задля подолання сформованої корупційної системи в Україні, та О. Сироїд закликає не залишатися осторонь.

У ході аналізу були встановлені наступні евфемістичні вирази та засоби їх імплементації у промовах: задля впровадження поняття «олігарх», «корупціонер» було використано перифраз «першоджерело політичної

корупції», замість «притягнення корупціонерів до цивільно-правової відповідальності» було вжито перифраз «невідворотність покарання», «корупційні злочини будуть покарані», а «найнижча довіра до суду» замість «зневіра».

Варто зазначити, що парламентські промови О. Сироїд не насичені евфемістичними виразами, оскільки спікер звертається до політичних діячів, має на меті підійняти певну проблему, запропонувати рішення та «достукатися» до реципієнтів. Політесса наводить статистику, чому така проблема є нагальною, за якою на 2016 рік Україна посідала 130 місце із 168 у рейтингу світового індексу сприйняття корупції. Утаювання та меліорація фактів відсутні, пом'якшені лише певні поняття.

У партійній промові, в якій присутні елементи вітальної промови, що відбулася у політичному ток-шоу «Право на владу. День четвертий» від 26 квітня 2019 року [<https://www.facebook.com/pravonavladu/videos/316286085719038/>], переважають риси різновиду «формування політичного курсу». Подана промова має справу із призначенням нового Президента України, законами про імпичмент президента та недоторканність політичних діячів. У зазначеній промові знаходимо евфемізми, сформовані шляхом запозичення, наприклад, «імпічмент» замість «відкликання», та метафоризації: «міфологічні зміни Конституції» замість «фактивні, неіснуючі зміни Конституції».

У партійній промові, взятої з виступу О. Сироїд на політичному ток-шоу «Право на владу. Порядок денний» від 6 червня 2019 р. [<https://www.youtube.com/watch?v=0638ppeXFqI&t=7032s>], превалюють риси різновиду промови «досягнення одностайності». Зазначений політичний виступ має справу із заохоченням української влади, громадян діяти за українським форматом, розглядаються проблеми окупованих територій та можливі рішення цих проблем на думку О. Сироїд та партії «Самопоміч», котру вона представляє.

Поданій промові властивий прийом контрасту, який полягає у вживанні евфемізованого виразу, проте з часом значення евфемізмів розкривається і

замінюється дисфемізмом, тобто навмисно різкою формою вираження емоційної оцінки. Прикладом цього, може слугувати евфемістичний вираз, вжитий на початку виступу, котрий було створено за допомогою перифрази «*нестабільний стан щодо Мінських угоди*» (тобто несприйняття О. Сироїд умов Мінської угоди), на противагу якому використано дисфемізм «*ешафот капітуляції*», котрий звучить досить гостро і різко. До денотату «Мінські угоди» політесса застосовувала негативно забарвлені дисфемізми «*шлях слабкості*», «*шлях капітуляції*», тим самим виражаючи власні погляди на зазначені домовленості.

Варто також назвати виділені нами евфемізми «*треба бути такими, щоб нас боявся ворог*» (замість слова «*агресор*»), «*передова*» замість «*лінія фронту*», порівняння двох явищ, використовуючи евфемізм на основі персоніфікації «*контроль холодильника у викраденій в мене квартирі*» для позначення «*контроль підконтрольних підприємств на неконтрольованих територіях*». Подана промова є дійсно цікавим випадком, оскільки вживання евфемістичних виразів не є наскрізним, використання дисфемізмів загострює проблеми у свідомості реципієнта, особливо якщо вони використовуються для контрасту.

Після дослідження промов української політесси ми переходимо до аналізу виступів канцлерки Німеччини – Ангели Меркель, підібравши види політичної промови, наближені до тих, що були проаналізовані вище. Для пошуку текстів промов А. Меркель використовуємо німецькі сайти <http://www.welt.de> та <http://bundesregierung.de>, на якому зібрані політичні виступи політичних діячів у хронологічному порядку.

Вітальна промова, що має назву "*Angela Merkel: Die Neujahrsansprache im Wortlaut*" від 31.12.2018 [<https://www.welt.de/politik/deutschland/article160738212/Die-Neujahrsansprache-von-Angela-Merkel-im-Wortlaut.html>], належить до різновиду «досягнення одностайності». У поданій промові А. Меркель звертається до громадян та громадянок Німеччини, вітає з Новим Роком, підводить підсумки, підіймаючи досить релевантні теми, такі, як глобальне потепління, боротьба з тероризмом, рівні умови життя, та закликає буди

толерантними, відкритими та поважати один одного. Знаходимо такі приклади евфемізмів: генералізований відповідник “*Streit*“ замість “*Bekämpfung*“, евфемізм утворений за допомогою літоти “*und zwar auch unabhängig davon, wie unbefriedigend das vergangene Jahr war*“ замість “*wie schlecht das vergangene Jahr war*“, використання складеного слова “*Verteidigungsausgaben*“ замість відповідників “*Kriegskosten*“ або “*kriegsbedingte Ausgaben*“ (оскільки слово *Krieg* має досить негативну конотацію, тому відбувається обминання його вживання), перифраз “*ehrenamtlich Tätigen*“ замість “*Freiwilliger*“. Слід зауважити, що А. Меркель не вдається у поданій промові до запозичень та використовує німецькі за походженням слова, що додає промові урочистості та офіційності.

Аналіз парламентських промов А. Меркель під назвами “*Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel im Europäischen Parlament*“ [<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-im-europaeischen-parlament473556>] та “*Rede von Bundeskanzlerin Merkel im Deutschen Bundestag*“ [<https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-im-deutschen-bundestag-1525370>], в яких переважає різновид «формування політичного курсу», дозволяє виділити наступні евфемізми: “*die Straftäter*“ на позначення “*der Kriminalbrecher*“, перифраз “*von Auswirkungen der Digitalisierung betroffen sind*“.

Отже, проаналізувавши парламентські, вітальні, партійні промови політес О. Сироїд та А. Меркель, варто зазначити, що вживання евфемізмів обумовлене передусім політкоректністю.

Нетипове використання евфемістичних виразів задля досягнення контрасту було зафіксовано у партійній промові О. Сироїд. Українська політесса переважно використовує евфемізми, котрі були утворені за допомогою перифрази та метафоризації. Схожі риси вживання евфемізмів можна відзначити у парламентських промовах обох політес, а саме: 1) констатація фактів; 2) переважання евфемізмів на основі перифрази; 3) ненасиченість парламентських промов евфемістичними виразами.

ВИСНОВКИ

Під час нашого дослідження ми вивчили явище евфемізації у політичній промові. Для цього було висвітлено особливості понять «політична комунікація» та «евфемізм», розглянуто типологічні характеристики політичної промови, пропустивши її через матрицю параметрів політичної комунікації, запропонованих А. Чудіновим.

У політичній промові вживання евфемізмів передусім пов'язано з такою комунікативною стратегією оратора, як стратегія підвищення (за класифікацією О. Міхальнової). Як наслідок, незалежно від засобу імплементації евфемізму, цей прийом дозволяє політичному суб'єкту постати перед реципієнтом промови у вигляді політкоректної особи (що у свою чергу показує оратора у вигідному руслі), збільшити значущість свого виступу та підтримати власний авторитет на тлі інших політичних діячів.

У ході порівняльної характеристики виступів обраних для аналізу промовців виокремили спільні та відмінні риси вживання евфемізмів у політичних промовах двох політес О. Сироїд та А. Меркель. Зазначений аналіз здійснено, беручи до уваги тип промови за Дж. Чартеріс-Блеком – «досягнення одностайності» та «формування політичного курсу». Серед спільних особливостей варто відзначити такі: наведення сухих фактів під час парламентських промов та використання незначної кількості евфемістичних виразів; причому в промовах, які мають риси виду вітальних промов або належать до типу «досягнення одностайності», спостерігаємо більший відсоток евфемістичних одиниць. Відмінні риси полягають у тому, що українська політесса О. Сироїд використовує евфемістичні одиниці на позначення одного поняття не наскрізно, деякі евфемістичні вирази мають іронічне забарвлення. А. Меркель більшою мірою вдається до використання складених слів (що надає її промовам урочистості та офіційності), до вживання запозичень, що зумовлено особливістю німецької мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атьман О. В. Ритуальные жанры американского политического дискурса//Альманах современной науки и образования. Тамбов: Грамота, 2010. Вып. 1. Ч.1. С. 79–81.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М., 1969. 605 с.
3. Бутова І. Гендерна складова у політичному дискурсі США та України//Мандрівець. 2012. № 1. С. 60–62.
4. Великорода В. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Львів, 2008. 19 с.
5. Гавриленко В. М., Тітарова Д. Ю. Лінгвостилістичні особливості політичних промов Уінстона Черчилля//Молодий вчений. № 4 (44). Квітень, 2017 р. С. 132–136.
6. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: Изд-во лит-ры на иностр. языке, 1958. 459 с.
7. Капуш А. В. Евфемістичні трансформації в сучасній німецькій мові//Наукові записки національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. Вип. 51. 2015. С. 207–209
8. Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної “кухні”: Монографія. Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2007. 332 с.
9. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення: Навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2010. 200 с.
10. Макеєвець Ю. О. Семантика та функціонування евфемізмів у німецькому політичному дискурсі (на матеріалі сучасної преси)//Іноземна філологія. Львів. 2013. Вип. 125. С. 22–28
11. Мацько Л. І. Лінгвістична риторика//Наука і сучасність: зб. наук. праць. Ч. 4. К.: Логос, 1999. С. 3–16.

12. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник/Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. К.: Вища шк., 2003. 462 с
13. Михалева О. Л. Политический дискурс. Специфика манипулятивного воздействия. М.: Либроком, 2009. 256 с.
14. Москвин В. П. Эвфемизмы: системные связи, функции и способы образования//Вопросы языкознания. 2001. №3. С. 58-70
15. Нагорна Л. Полїтична лїнгвїстика: стан і статус//Наукові записки: Курасївські читання-2005. Вип. 30. Кн. 2, С. 160–168.
16. Падалка О. В. Полїтична промова та її просодичні характеристики//Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фїлологічні науки. Мовознавство. 2012. № 6. С. 66–69.
17. Пайонкевич Х. П. Лїнгвїстичний феномен «евфемїзм» та його функції//Одеський лїнгвїстичний вісник. Вип. 4. 2014. С. 206–209
18. Постатнік М. М. Евфемїзми, причини їх виникнення, особливості вживання та перекладу (на матеріалі німецької мови)/ Постатнік М. М., Свирид А. М.// Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету. Суми: СумДУ, 2009. С. 14–15
19. Самойлова І. В., Подвойська О. В. Лексичні особливості політичних промов//Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Фїлологічні науки. 2016. Кн. 1. С. 235–238.
20. Стасюк О. С. Соціолїнгвальні та функціонально-прагматичні характеристики евфемїзмів і дисфемїзмів у парламентській комунікації ФРН та Швеції: автореф. дис. Київ. нац. ун-т. ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2012. 19 с.
21. Турчин В. В. Мовно-експресивні ресурси евфемїзмів у німецькому політичному дискурсі//Іноземномовна комунікація: Здобутки та перспективи. Міжнар. наук. конф. 24–25 квітня 2008 р. Тернопіль, 2008. С. 47–50

22. Турчин В. В., Турчин М. М. Німецький політичний дискурс та явище евфемії//Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філологічна. Вип. 20. 2011. С. 189–197
23. Чудинов А. П. Дискурсивные характеристики политической коммуникации. Политическая лингвистика: сб. научн. трудов. Екатеринбург, 2012. Вип. 2 (40). С. 55–61.
24. Шевченко Л. І., Дергач Д. В., Сизонов Д. Ю. Медіалінгвістика: словник термінів та понять. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. 380 с.
25. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. Волгоград, 2000. 431 с.
26. Януш О. Б. Евфемізми та інші види семантичних зрушень у суспільно-політичній лексиці і фразеології//Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки. 2009. Вип. 45. С. 143– 147
27. Canetti E. Masse und Macht. Hamburg: Claassen, 1960. 342 S.
28. Charteris-Black J. Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor, New York: PALGRAVE MACMILLAN, 2014. URL: https://books.google.com.ua/books?id=kk4dBQAAQBAJ&pg=PA59&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false (дата звернення: 20.04.2018).
29. Grant T. Approaching questions in forensic authorship analysis. Dimensions of Forensic Linguistics/Ed. by J. Gibbons and M. Turell. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 215–229.
30. Grillo E. Power Without Domination: Dialogism and the empowering property of communication. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2005. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=WZo6AAAAQBAJ&pg=PA93&dq=function+of+euphemisms&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiqhebQjojmAhVysYsKHSXoBqAQ6AEIOjAB#v=onepage&q=function of euphemisms&f=false> (дата звернення: 05.12.2019).
31. Leinfellner E. Der Euphemismus in der politischen Sprache. Duncker&Humbolt. Berlin. 1971. 177 p.

32. Luchtenberg S. Euphemismus in heutigen Deutsch. Frankfurt am Main: Peter Lang. 1985. 299 S.
33. McNair B. An Introduction to Political Communication, 6th ed. London and New York: Routledge, 2018. 252 p.
34. Perloff R. M. The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age. 2nd ed. London and New York: Routledge, 2017. 500 p.
35. Powell L., Cowart J. Political Campaign Communication: Inside and Out, 2nd edition. London and New York: Routledge, 2016. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=jdRRCgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=powell+political+campaign+communication&ots=JaB7J1eHaw&sig=zg6dCFaIqgih33k0DIesYKpf9Zo&redir_esc=y#v=onepage&q=powell%20political%20campaign%20communication&f=false (дата звернення: 06.11.2017).
36. Riesel E. Stil der deutschen Sprache. Moskau: Verlag für fremdsprachige Literatur. 1959. 314 S.
37. Sanders W. Sprachkritikastereien und was Fachler dazu sagt. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft. 1992. 177 S.
38. Schröder H. Tabus und interkulturelle Kommunikation. In A. Wierlacher & A. Bogner. Handbuch Interkulturelle Germanistik. Stuttgart, Weimar: Metzler, 2003. S. 312–314.
39. Spears R. A Slang and Euphemism. Signet Books. 2001. 412 p
40. Terminologie zur neuen Linguistik: in 2 Bänden/[unter Redaktion von W. Abraham]. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 1998. B.1.
41. Zöllner N. Der Euphemismus im alltäglichen und politischen Sprachgebrauch des Englischen. Frankfurt am Main: Lang. 1997. 444 S.
42. Відкриття парламентських слухань 18 травня 2016 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mcfF-kQi8sE>.
43. Право на владу: «День четвертий» від 26 квітня 2019 р. URL: <https://www.facebook.com/pravonavladu/videos/316286085719038/>.
44. Право на владу: «Порядок денний» від 6 червня 2019 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0638ppeXFqI&t=7032s>.

45. Angela Merkel: Die Neujahrsansprache im Vorlaut am 31. December 2018 .
URL:<https://www.welt.de/politik/deutschland/article160738212/Die-Neujahrsansprache-von-Angela-Merkel-im-Wortlaut.html>.

46. Rede von Bundeskanzlerin Merkel im Deutschen Bundestag am 12. September 2018 in Berlin. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-im-deutschen-bundestag-1525370>.

47. Rede von Bundeskanzlerin Angela Merkel im Europäischen Parlament am 7. November 2012 in Brüssel. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-von-bundeskanzlerin-merkel-im-europaeischen-parlament473556>].